

Москвічова Юлія Олександрівна
кандидат мистецтвознавства,
викладач кафедри музикознавства
та інструментальної підготовки
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

ХОРОВІ ФЕСТИВАЛІ ВІННИЧЧИНИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ХОРОВОГО ВИКОНАВСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті висвітлено початок хорового фестивального руху на Вінниччині, проаналізовано діяльність окремих хорових фестивалів краю доби незалежності України. Досліджено основні функції фестивалів, їх спрямування.

Ключові слова: хорове мистецтво, фестиваль, мистецький проект, хоровий колектив.

Москвичёва Юлия Александровна
кандидат искусствоведения,
преподаватель кафедры музыковедения
и инструментальной подготовки
Винницкого государственного педагогического
университета имени Михаила Коцюбинского

ХОРОВЫЕ ФЕСТИВАЛИ ВИННИЧЧИНЫ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ХОРОВОГО ИСПОЛНИТЕЛЬСТВА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

В статье освещается начало хорового фестивального движения на Винниччине, проанализирована деятельность отдельных хоровых фестивалей региона периода независимости Украины. Определены основные функции фестивалей.

Ключевые слова: хоровое искусство, фестиваль, творческий проект, хоровой коллектив.

Moskvichova Yuliia Oleksandrivna
candidate of history of art,
lecturer of the musicology and instrumental training
department of Vinnytsia State Pedagogical University
named after Mykhailo Kotsiubynsky

CHORAL FESTIVALS OF VINNYTSIA REGION AS A FACTOR OF CHORAL PERFORMANCE DEVELOPMENT AT THE CURRENT STAGE

The article highlights the beginning of the festival movement in Vinnytsia region; activity of the region's individual choral festivals of Ukraine's independence period has been analyzed. Apart from this, basic functions of festivals and their tendencies have been examined.

Key words: *choral art, festival, art project, choir.*

Сучасний культурний простір України вже неможливо уявити без великої кількості широкомасштабних проектів, фестивалів і конкурсів. Починаючи з 1990-х років фестивальний рух набуває потужного розвитку, охоплюючи все більше міст і навіть села. На відміну від окремих концертів чи виставок, саме фестиваль надає можливість, поєднавши в єдиному просторі широку аудиторію, долучитися до мистецтва, сприйняти й оцінити його, а іноді навіть взяти участь у творчому процесі. Таким чином, мистецтво стає ближчим і доступнішим для широкого загалу. Фестивалі сприяють творчому спілкуванню, під час якого висловлюються нові ідеї, створюються нові проекти.

На межі ХХ–ХХІ ст. Вінниччина як самостійний культурний регіон України заявила про себе низкою фестивалів та мистецьких проектів, ставши сьогодні одним з фестивальних осередків країни. Поряд з фестивалями класичної музики з'явилися фестиваль-конкурс естрадного мистецтва, фестивалі джазової та сучасної музики. Паралельно у культурно-мистецькому просторі Вінниччини потужно розвиваються фестивалі народного мистецтва та фольклору, виконуючи особливу роль у системі сучасних засобів збереження та популяризації традиційної народної культури [8, 192–193]. Характерною ознакою музичного життя стала і поява хорових фестивалів.

Особливості проведення хорових фестивалів в Україні дістали висвітлення у працях О. Рощенко, М. Черкашиної-Губаренко, О. Дьячкової, О. Марач, Ю. Чекана, О. Кавунник та ін. Фестивалі та мистецькі проекти Вінниччини вже ставали предметом зацікавлень науковців-культурологів. Зокрема, деякі музичні фестивалі регіону аналізує Т. Бурдейна-Публіка, історію органного фестивалю «Музика в монастирських мурах» висвітлює в дисертаційному дослідженні С. Іскра. Проте, на сьогоднішній день діяльність

хорових фестивалів Вінниччини є недостатньо висвітленою в дослідженнях науковців.

Метою дослідження є висвітлення етапу зародження хорового фестивального руху на Вінниччині в добу незалежності та визначення ролі фестивалів у розвитку хорового виконавства в регіоні.

Хорове мистецтво протягом століть залишається основою розвитку музичної культури українського народу і є одним з найбільш досконалих і доступних видів музичного мистецтва. Хоровий спів, як самий доступний вид музикування, спрямований на відтворення та збереження традицій народнопісенної культури, її розвиток, сприяє підвищенню рівня музичної культури особистості, безпосередньо впливає на почуття, емоції, волю людей. Хорове мистецтво є не лише специфічною формою пізнання світу, але й відіграє велику культурно-виховну та ідеологічну роль в суспільстві, є носієм духовних цінностей. Важко переоцінити значимість естетичного впливу хорового співу в процесі виховання і становлення особистості, у формуванні художніх смаків слухацької аудиторії.

Як зазначає Т. Бурдейна-Публіка [1], основною формою професійної музичної діяльності на Вінниччині є саме хорове музикування, підвалини якого були закладені у 20-30-х рр. ХХ ст. Доступність цього виду музикування дозволяла залучити до участі в хорових колективах широкі кола людей різного рівня музичної підготовки, різного соціального статусу. Хорове мистецтво на Вінниччині має славні традиції, пов'язані з іменами Петра Ніщинського, Кирила Стеценка, Григорія Давидовського, Родіона Скалецького, блискучого хормейстера, нашого сучасника Павла Муравського [7, 68–69]. Та, безумовно, у яскравому сузір'ї українських музикантів і композиторів, сяє ім'я Миколи Дмитровича Леонтовича, який, народившись і перебуваючи впродовж свого життя в різних містечках Поділля, справив величезний вплив на розвиток хорового мистецтва Вінниччини. В Тульчині, Немирові та Вінниці ним були організовані хорові капели, які успішно пропагували хорову культуру. Працюючи впродовж 1902–1904 рр. вчителем музики у Вінницькій церковно-

учительській школі, М. Леонтович згуртовує навколо себе середовище аматорів та професійних музикантів, організовує хори та оркестри, багато концертує, пропагує кращі зразки духовної, а також української світської хорової музики. Повернувшись на Поділля пізніше в 1908 р. М. Леонтович працює в Тульчинській жіночій єпархіальній школі, де організовує й готує музично-театральні вистави, зокрема ставить фрагменти опери М. Лисенка «Коза-Дерева», допомагає ученицям старших класів у постановці п'єси Т. Шевченка «Назар Стодоля», вивчає вокально-хорові твори П. Ніщинського. У цей період з'являються унікальні хорові шедеври – «Пряля», «Піють півні», «Ой сивая зозуленька», «Женчикок-бренчикок», «Козака несуть». В Тульчині композитор створив професійну хорову капелу та музичну школу. Спадщина М. Леонтовича відіграла визначну роль у подальшому розвитку української хорової музики. Його окремі хорові мініатюри є справжніми шедеврами, створеними на основі національного фольклору.

Сьогодні, вшановуючи пам'ять славетного композитора, на Вінниччині проводиться і вже став традиційним міжнародний мистецький проект **«Хорові асамблеї М. Леонтовича»**. Проект започатковано 2003 р., коли було проведено Перший регіональний фестиваль хорової музики ім. М. Леонтовича на Вінниччині. В 2008 р. фестиваль реорганізовано в «Хорові асамблеї М. Леонтовича». Організаторами проекту стали управління культури і туризму Вінницької обласної адміністрації, управління культури Вінницької міської ради, обласна філармонія та обласний центр народної творчості. Проект «Хорові асамблеї М. Леонтовича» включає фестиваль хорового мистецтва і Всеукраїнський конкурс композиторів на кращий хоровий твір. Проект покликаний відновлювати інтерес до хорового мистецтва, вшановувати ім'я М. Леонтовича й популяризувати його творчу спадщину. Мета «Хорових асамблей» – збереження та розвиток вітчизняних співочих традицій, узагальнення та поширення творчого досвіду роботи з дитячими, академічними та народними хоровими колективами, організація практичної школи хормейстера, розширення спектру музичних напрямків, стилів і шкіл вокально-

хорового виконавства в Україні, освоєння європейської та світової хорової музики, вокально-хорових зразків творчості композиторів-сучасників. В рамках проекту проходять тематичні фотовиставки, майстер-класи та творчі зустрічі з відомими митцями Вінниччини та композиторами-переможцями, твори яких обов'язково виконуються на хоровому фестивалі наступного року.

В Асамблеях беруть участь професійні, аматорські та дитячі хорові колективи України та зарубіжжя. Концертний репертуар колективів складають твори М. Леонтовича, а також музика композиторів епохи М. Леонтовича та зразки музики країни, яку представляють виконавці.

В рамках Першого проекту «Хорових асамблей» відбулось десять концертів за участю камерного хору «Галицькі передзвони» (худ. кер. І. Дем'янець), Львівського камерного хору Gloria (худ. кер. В. Сивохіп), Саратівського губернського театру хорової музики (худ. кер. Л. Ліцовой), хору з Польщі «Cappella Musicae Antiquae Orientalis», у виконанні якого прозвучали твори Д. Бортнянського, М. Березовського, А. Архангельського, С. Давидова, П. Чайковського, П. Чеснокова, а також Вінницького академічного камерного хору «Вінниця» (худ. кер. нар. артист України, проф. В. Газінський), хорових колективів Вінницького училища культури і мистецтв ім. М. Леонтовича (вокальні ансамблі «Бревіс» під керівництвом Я. Кушки, «Перлина» під керівництвом Т. Драченко, «Мальви» під керівництвом Х. Давидовської та хор училища під керівництвом О. Бабошиної). В окремому концерті взяли участь дитячі хорові колективи Вінниці та Житомира. Вінницю представляли 2 хори: хор старших класів музичної школи № 2 (худ. кер. засл. артист України В. Волков) та дитячий хор Спасо-Преображенського кафедрального собору (худ. кер. Н. Кременюк), заснований у 1993 р. з благословення митрополита Вінницького і Могилів-Подільського Макарія. Колектив налічує 60 учасників різного віку і є активним учасником і переможцем міжнародних і всеукраїнських конкурсів хорового мистецтва. Зокрема, хор двічі став лауреатом 1-ї премії в хорових фестивалях Польщі. Хор «Глорія» житомирської музичної школи №1 ім. Б. Лятошинського під орудою засл. артистки України

Н. Клименко, створений у 1991 р., отримав визнання не тільки на Житомирщині, а й по всій Україні та за кордоном. Колектив став переможцем на міжнародних хорових конкурсах у Москві, Іспанії, Франції, Чехії, Болгарії, Італії. На концерті вінницьких асамблей хор виконав 12 хорових творів. Репертуар хору досить різноманітний – від духовних піснеспівів до сучасних оригінальних композицій. Завершився проект постановкою опери М. Леонтовича «На русалчин великдень», яку здійснив в Тульчині нар. артист України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка Мирослав Скорик. У червні 2008 р. опера нарешті прозвучала на тій землі, де вона була створена 1920 року (але лишалась незавершеною) [1, 202–206].

Відкриття Другого проекту асамблей (2010 р.) розпочалось концертом хорових колективів шкіл естетичного виховання міста Вінниці. В рамках проекту Державна хорова чоловіча капела «Дударик» зі Львову презентувала мало відомі слухачам твори, які було створено автором в період до соціалістичної революції. В концертній залі філармонії у виконанні академічного муніципального камерного хору «Вінниця» було виконано духовний твір Сезара Франка «Сім слів Ісуса на Хресті».

В грудні 2011 р. у Вінниці було підведено підсумки II-го конкурсу композиторів на кращий хоровий твір. Переможцями стали: Богдан Сегін за твір «Блажен муж. Псалом №1» в перекладі І. Огієнка, Павло Гречка за твір «Вознесення» на сл. Б. Антонича та Андрій Зименко за власний твір «Колискова». Твори переможців були виконані в 2012 р. під час проведення наступних Асамблей.

В рамках Третіх Хорових асамблей М. Леонтовича (2012 р.) відбувся цикл концертів за участю хорових колективів шкіл естетичного виховання міста, академічних та народних хорових колективів. У вінницьких бібліотеках було презентовано літературно-інформаційний проект «Леонтович – слава і гордість Подільського краю». В приміщенні Вінницької міської ради показана фотовиставка «Український Бах». У концертній залі Вінницького училища культури і мистецтв ім. М. Леонтовича було проведено майстер-класи та творчі

зустрічі за участю нар. артиста України, професора В. Газінського, професора А. Завальнюка, композиторів-переможців всеукраїнських композиторських конкурсів ім. М. Леонтовича. У кінотеатрі «Родина» під час творчої зустрічі із А. Завальнюком показано документальні фільми «Музей Миколи Леонтовича» та «Микола Леонтович». Завершився проект постановкою опери «На русалчин Великдень» за участю академічного міського камерного хору «Вінниця» (худ. кер. нар. артист України, проф. В. Газінський) та академічного симфонічного оркестру Львівської філармонії (худ. кер. та диригент – А. Торибаєв), солісти В. Павлова, О. Гончар, В. Коломієць, С. Жевачевська, А. Москаленко (Вінниця), В. Регрут (Одеса) [9].

Пам'яті М. Леонтовича приурочено і низку обласних мистецьких свят і фестивалів. Це обласний фестиваль хорового мистецтва «Співає Поділля Леонтовича», «Криниця Леонтовича – пісенне джерело» (Теплицький район), «В серці вічно Леонтовича пісні» (Немирівський район), «Дударик» (Тульчинський район). Серед заходів, спрямованих на розвиток і популяризацію хорового мистецтва Поділля також обласне мистецьке свято пам'яті П. Ніщинського «Пісенні крила сивої зозулі» (Тиврівський, Іллінецький райони) та обласний фестиваль пам'яті Р. Скалецького «Співець подільського краю» (Бершадський район) [5, 57–58]. Хорові колективи дитячих музичних шкіл та шкіл мистецтв області щороку приймають участь в обласному конкурсі «Подільська весна» та загальноміському конкурсі юних виконавців «Кришталева нота».

В грудні 2012 р. до 135-ї річниці від дня народження М. Леонтовича було проведено обласний фестиваль хорового мистецтва **«Співає Поділля Леонтовича»**. Фестиваль проводиться щорічно обласним центром народної творчості спільно з Вінницьким училищем культури і мистецтв ім. М. Леонтовича за підтримки управління культури і мистецтв облдержадміністрації. Свою майстерність продемонстрували колективи Вінницького училища культури і мистецтв імені М. Леонтовича: хоровий колектив училища (керівник Н. Сізова); лауреат міжнародних та всеукраїнських

конкурсів вокальний ансамбль «Перлина» (керівник Т. Драченко); лауреат міжнародних та всеукраїнських конкурсів вокальний ансамбль «Мокоша» (керівник Ю. Васюк); лауреат міжнародних та всеукраїнських конкурсів чоловічий вокальний ансамбль «Бревіс» (керівник Я. Кушка); лауреат міжнародних та всеукраїнських конкурсів вокальний ансамбль «Мальви» (керівник Х. Давидовська). Серед народних аматорських хорових колективів участь у фестивалі взяли хоровий колектив викладачів Хмільницької дитячої школи мистецтв (керівник Т. Наумчик); хор «Відродження» Теплицького РБК (керівник М. Сокотнюк); хорова капела «Відлуння» Томашпільського РБК (керівник М. Дейдиш); камерний хор Соболівського СБК Теплицького району (керівник Н. Колісник); хоровий колектив агрофірми «Ольгопіль» (керівник В. Футимська); аматорський хор працівників культури Вінницького району (керівник І. Кочурський); хоровий колектив Тульчинського училища культури (керівник Л. Грушко) та славетна хорова капела імені М. Леонтовича Тульчинського РБК, заснована свого часу М. Леонтовичем (керівник Л. Грушко) [3, 17–18]. В рамках фестивалю відбулась презентація збірки статей «Леонтович і сучасність» до 135-річчя від дня народження композитора та майстер-клас професора Київської національної академії ім. П. Чайковського, народного артиста України В. Петріченка.

Серед видатних постатей Вінниччини, які прославляють хорове мистецтво стоїть ім'я Героя України, народного артиста України, лауреата Національної премії імені Т. Шевченка, професора Павла Івановича Муравського. **Міжнародний фестиваль хорового співу імені Павла Муравського** – щорічний фестиваль, заснований в 2010 р. на честь видатного хорового диригента та приурочений до дня народження маестро. Фестиваль проходить в його рідному селі Дмитрашківка (Піщанський район, Вінницька область) за такими номінаціями: академічні мішані хори, дитячі хорові колективи, українські народні хори та фольклорні ансамблі.

Засновник хорового конкурсу – Міжнародна громадська організація українців «Четверта хвиля». Головна мета Міжнародного хорового конкурсу

імені Павла Муравського – розвиток традиції акапельного академічного співу; поширення творчих засад хорової школи Муравського; популяризація української хорової культури у світі; ознайомлення із взірцевими творами української та зарубіжної класичної музики XVI-XXI століть, обробками народних пісень і творами сучасних композиторів; обмін творчими здобутками.

П. Муравський як учень і послідовник легендарних диригентів О. Кошиця, М. Леонтовича, Н. Городовенка, Д. Котка своїм високим обдаруванням продовжив і збагатив давню традицію українського хорового мистецтва. Художній керівник та головний диригент державних українських хорових капел «Трембіта» (1948–1964) і «Думка» (1964–1969), Академічного хору ім. П. Майбороди Національної радіокомпанії України (1984–1985). Понад 40 років працював професором, головним диригентом і художнім керівником студентського хору Київської державної консерваторії (Національна музична академія України) імені П. Чайковського. Видатний педагог виховав понад 1000 диригентів-хормейстерів, створивши в українській музичній культурі свою школу акапельного співу – Хорову школу Муравського [4].

В червні 2010 р. було проведено Перший фестиваль, в рамках якого відбулись науково-практична конференція «Хорова школа Павла Муравського й розвиток традиції українського акапельного хорового співу на сучасному етапі», майстер-клас Павла Муравського (робота зі зведеним хором за програмою концерту-презентації). Участь у фестивалі взяли хорові колективи з Києва, Вінниці, Умані, Кіровограда, Росії, Молдови, Придністров'я та Польщі. Почесний голова журі хорового конкурсу-фестивалю – П. Муравський, голова журі – А. Авдієвський. Володарем головного призу став Кіровоградський муніципальний камерний хор (худ. кер. – Ю. Любович). Перший приз отримав Уманський муніципальний камерний хор (худ. кер. – Л. Ятло), другий – хорова капела «Дніпро» Київського національного університету імені Т. Шевченка (худ. кер. – І. Душейко) [2, 32].

В Другому конкурсі-фестивалі (2011 р.) взяли участь: муніципальний камерний хор «Галицькі передзвони» міста Івано-Франківська, камерний хор

Донецької державної музичної академії ім. С. Прокоф'єва та хорова капела ім. О. Кошиця Богуславського гуманітарного коледжу ім. І. Нечуя-Левицького, а також хорові колективи з Єревана, Тбілісі та Києва. Диплом I ступеня отримав Івано-Франківський муніципальний камерний хор «Галицькі передзвони».

Третій фестиваль відбувся 28-29 липня 2012 р. та був представлений народними хорами з України, Польщі та Придністров'я.

Позиція лідера хорового руху Вінниччини по праву належить академічному камерному хору «Вінниця», який став окрасою подільської хорової школи та помітним явищем у музичному житті незалежної України. Організатором і незмінним керівником камерного хору вже понад тридцять років є народний артист України, професор В. Газінський – відомий фахівець хорової справи, композитор, аранжувальник. Завдяки участі у різноманітних фестивалях, конкурсах, святах камерний хор досяг великих творчих успіхів. Ним дано понад 1000 концертів. Хорове мистецтво України було представлено в Польщі, Угорщині, Франції, Італії, Росії, Болгарії, Білорусії, Молдові. Своєрідними осередками існування й розвитку хорового мистецтва є навчальні хори кафедри хорового мистецтва і методики музичного виховання Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Народна капела та Жіноча народна капела) і хоровий колектив Вінницького училища культури і мистецтв ім. М. Леонтовича; дитячі хорові колективи музичних шкіл та шкіл мистецтв області, церковний дитячо-молодіжний хор Спасо-Преображенського кафедрального собору м. Вінниці та ін. У Вінницькій області хорове мистецтво також представляють 58 народних аматорських хорових колективів. З них 24 – жіночі, 19 – чоловічі, 4 – мішані та 11 – ансамблі малих форм (тріо, квартети). У переважній більшості районів Вінниччини проводяться щорічні фестивалі, конкурси дитячої та юнацької пісенної творчості («Веселі дзвіночки», «Тростянецькі самоцвіти», «Музичний зорепад», «На хвилях Згару» та ін.) [5, 26].

Хорові колективи регіону гідно представляють мистецтво краю в Україні та за кордоном. Визначальними тенденціями для розвитку хорового виконавства

доби незалежної України стали розширення репертуарної політики духовною музикою, нові можливості закордонної гастрольної діяльності, а також поява значної кількості фестивалів, мистецьких проектів, конкурсів хорового мистецтва як в Україні, так і на Вінниччині, зокрема.

Список використаної літератури

1. Бурдейна-Публіка Т. В. Становлення і розвиток професійних форм музичного життя Вінниччини як складової культури Подільського краю : дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01 / Бурдейна-Публіка Тетяна Василівна. – Львів, 2010. – 284 с.
2. Джус Н. Піснеспіви на батьківщині Павла Муравського / Н. Джус // Світлиця, 2012. – № 2. – С. 31–33.
3. Джус Н. Співає Поділля Леонтовича / Н. Джус // Світлиця, 2012. – № 4. – С. 15–18.
4. Другий Міжнародний хоровий конкурс імені Павла Муравського [Електронний ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.m-r.co.ua>
5. Звіт про роботу Вінницького обласного центру народної творчості за 2012 рік / Рукопис. – Вінницький ОЦНТ. – Вінниця, 2013. – 71 с.
6. Зуєв С. П. Сучасний культурний простір та семіотика музичного фестивалю (на матеріалах Харкова) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури» / Сергій Павлович Зуєв ; Харківська державна академія культури. – Харків, 2007. – 18 с.
7. Москвічова Ю. О. Роль навчальних хорових колективів у розвитку хорового виконавства на Вінниччині / Ю. О. Москвічова // Хорове мистецтво у вищій школі : проблеми і перспективи професійної підготовки : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (25–26 жовтня 2013 р., м. Івано-Франківськ) / [ред.-упоряд. Г. Карась, Л. Серганюк]. – Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2013. – С. 68–73.

8. Москвічова Ю. О. Фестивально-конкурсний рух на Вінниччині : динаміка розвитку / Ю. О. Москвічова // Культура і сучасність : альманах. – К. : Міленіум, 2014. – № 1. – С. 192–197.

9. Хорові асамблеї Леонтовича [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// http://lorna-l.livejournal.com/302926.html](http://lorna-l.livejournal.com/302926.html)